

бліва падкрэсьліваючы, коштунасьць самага мэтаду падыходу да іх пабудовы, які імкнецца прыняць пад увагу і скарыстаць мясцовыя раёныя асаблівасьці гаспадарка, неабходна сказаць, што самы галоўны ініцыятыўны фактар—рынак, суадносіны цэн на тавары інтэнсыўных і экстенсыўных галін сельскай гаспадаркі, судносіны цэн на сельска-гаспадарчыя тавары і тавары прамысловыя, а таксама эканамічнае набліжэньне гаспадарак да рынкаў (шыякі зносіні) аўтарам, як у пачатку, так і ў канцы працы, застаўлены ў цені. Ня можна-ж меркаваць аб пэрспектывах разьвіцьця гаспадаркі ня прыняўшы пад увагу патрэбных і мажлівых зьмен у судносінах цэн.

У заключэньні патрэбна адзначыць, што ня глядзячы на некаторую мэталогічную нявытрыманасьць, некаторую няўязку вываду з дадзенымі ў гэксце лічбовымі, ня зусім правільна вылічанымі дадзенымі, усе гэтыя асобныя недахопы працы поўнасьцю перакрываюцца дужа добра намалёванай карцінай ўдзельнай вагі ў Беларускай сельскай гаспадарцы прарэсыўных, прамыслова-таварных галін культур, асабліва ў Менска-Слуцкім раёне. Гэтаму, бязумоўна, многа спрыяла дэталёвае знаёмства аўтара з эмпірычнай сапраўднасьцю сельскай гаспадаркі Беларусі. Выключнае значэньне бульбы, малочнай гаспадаркі, прамысловай свінгадоўлі для рэарганізацыі гаспадаркі ў адпаведных модыфікацыях, на грунце аналізу іх сапраўднага значэньня, угрунтавана высюваецца аўтарам на першы план амаль для ўсіх раёнаў Цэнтральнае Беларусі.

Адначасна патрэбна адзначыць, што ў апошні час на Беларусі адбыўся даволі значны лік дасьледаваньняў эканамічнага становішча сельскае гаспадаркі, але канчаткова распрацаваных, надрукаваных праца, амаль няма. Рэанізуюемая-ж праца з'яўляецца першай на Беларусі якой для досьледу сельскай гаспадаркі ўжыт такі тонкі і дасьціпны мэтад, якім з'яўляецца мэтад бюджэтнага і рахунковага аналізу.

Пару слоў наконт тэрмінаў. Ня вельмі прыемнае ўражаньне робіць такія словы: малачарская (гаспадарка), возацтва, парабецтва, сенажатніцтва і шмат іншых, якія ўжыты ў працы.

Наогул жа праца проф. А. А. Смоліча зьяўляецца каштоўным піонерскім дасьледаваньнем сельскае гаспадаркі Беларусі ў выключна цікавы час разьвіцьця беларускае эканомікі.

Б. Бойка.

Ліст у рэдакцыю *).

(Адказ на рэзюмэ проф. Пелехава аб Справаздачы Аддзелу Жывёлагадоўлі Горацкай Дасьледчай Станцыі*).

Усім добра вядома, што вынікі дасьледчай працы трэба разглядаць і ацэньваць з

* Рэдакцыя ня прымае на сябе адказнасьці за зьмест і характар гэтага ліста, але дае кожнаму магчымасьць высправаць навуковую думку на старонках часопісі.

погляду тых задач, якія былі пастаўлены ў працы; і было-б дзіўным, калі-б праца ацэньвалася з пункту гледжаньня такіх пытаньняў, якія зусім ня браліся пад увагу ў працэсе працы.

Выпадкі гэтакай крытыкі, аднак, бываюць і тлумачацца яны слабым разуменьнем рэцэнзентам таго, што ён крытыкуе.

Да такога роду крытыкі належыць рэцэнзія, зьмешчаная ў часопісі „Сельская і Лясная Гаспадарка“ № 3 аб „Справаздачы Аддзелу Жывёлагадоўлі Горацкай Дасьледчай Станцыі“. Рэцэнзент проф. Пелехаў піша, што праца Аддзелу Жывёлагадоўлі „распадаецца на дзве амаль-што роўныя часткі: 1) Вывучэньне быдла Горацкага раёну і 2) Досьледы па кармленьні быдла і сьвіней“.

Нам няма асаблівай патрэбы спыняцца на першай частцы працы, аб якой сам рэцэнзент гаворыць, што „гэта частка працы бязумоўна каштоўная“. Азначым толькі, што ў рэцэнзента нейкім чынам атрымалася роўнасьць лакаваных дзьвюх частак працы, талды як сапраўды частка першая па вывучэньні быдла ў параўнаньні з другой большая чым у 1½ разы.

Відаць, што для мэты заметкі рэцэнзенту выгадней было частку першую, якую яму самому прышлося прызнаць „бязумоўна каштоўнаю“, зьменшыць, каб за кошт яе павялічыць другую частку, па якой ён дае заўвагі выключна адмоўнага характару. Трэба таксама адзначыць, што крытыкаваць першую частку ў сувязі з тым мэтадам апрацоўкі матэрыялу, які ў ёй ужыты, было і больш рызыкаўна, дзеля гэтага рэцэнзент з мэтай даць наогул адмоўны водзвуг аб працах аддзелу, найбольшую ўвагу зьвяртае на другую частку працы, больш простую па зьместу.

У другой частцы справаздачы апісаны досьледы па скарыстаньні насеўных траў малочнай жывёлы. Такіх досьледаў аддзел жывёлагадоўлі правёў шэсьць. Першыя чатыры досьледы мелі заднімнем высьветліць, як лепей скарыстаць выка-асяўную мяшанку,—страўліваньнем па дацкаму спосабу, альбо скармліваньнем скошанай травы каровам, якія трымаліся ў загародках на сядзібе.

Быў атрыманы зусім пэўны і ясны вынік, які фармуляваны ў нашай справаздачы гэтак: „скарываньне выкава-асяўнай мяшанкі дае лепшыя вынікі пры кармленьні кароў штодзённа накошанаю травою, чым пры выпасе на выка-асяўнай мяшаніне па дацкаму спосабу, на прывязі. Пры першым спосабе адна дзесяціна аплачвалася ў сярэднім 178 вэдз. малака, а пры другім—147 вэдз.“. У другіх (двух) досьледах, зусім самастойных і нічым ня зьвязаных з першымі чатырма, высьветлена было, як выгадней скарыстаць канюшыну з цімафейкай III-га году, і выявілася, што скарыстаньне па дацкаму спосабу дало 163 вядры малака з дзесяціны, а скарыстаньне скошаньнем і скармліваньнем дало толькі 128 вэдз. малака з дзесяціны.

Такім чынам былі атрыманы ясныя і пэўныя вынікі па кожнаму з гэтых двух зусім самастойных і незалежных досьледаў.

У чым-жа сутнасьць крытыкі рэцэнзента? Замест таго, каб рабіць ацэнку па сутнасьці і з пункту погляду якраз гэтай мэты, якая ставілася ў работам, проф. Пелехаў пачынае з таго, што прыпісвае досьледам такія задачы, якія па пляну досьледаў зусім ня меліся на ўвазе. Рэцэнзент ставіць у сувязі з гэтымі новымі задачамі некалькі пытаньняў і ўся крытыка яго ідзе к заўвагам аб тым, што ў нашай рабоце няма адказаў на гэтыя яго пытаньні. Рэцэнзент піша: „Першыя чатыры досьледы мелі на мэце вывучэньне параўнальнага выкарыстаньня ангельскімі і швіцкімі штучных выгнаў (выка з аўсом і канюшына з цімафейкаю)“.

З надрукаванай працы аддзелу жывёлагадоўлі кожнаму лёгка бачыць, што першыя чатыры досьледы дагэтуша выключна скарыстаньня выка-асяўнай мяшанкі, ніводна карова першых чатырох досьледаў не харчавалася канюшынай з цімафейкай, а таму аб ніякім параўнаньні выка-асяўнай мяшанкі з канюшына-цімафейкай III-га году гэтыя чатыры досьледы не гавораць. Такім чынам, у дадзенай цытаце рэцэнзентам перададзены няправільны факты.

Самага павярхоўнага азнамленьня з надрукаванай працай досьць, каб ўвацьчыць, што Аддзел Жывёлагадоўлі ніякай спецыяльнай задачы параўнаньня выка-асяўнай мяшанкі з канюшына-цімафейкай ня ставіў. Два досьледы з канюшына-цімафейкай праведзены самастойных, і ніякіх адносін да першых чатырох досьледаў ня мелі, а таму зусім зразумела, што і крытыкі з погляду параўнаньня вынікаў тых і другіх досьледаў быць ня можа.

Ня глядзячы на ўсю відавочнасьць гэтага, уся крытыка проф. Пелехава мае на мэце толькі гэтае параўнаньне. Ён піша: „дзеля гэтага і параўнаць гэтыя дзьве групы трудна“. Заўважым проф. Пелехаву, што гэтага і ня трэба рабіць пры разглядзе нашых работ. Можна паказаць вельмі многа выпадкаў самастойных, зусім незалежных друг ад друга досьледаў, плянованых так, што вынікі іх ніяк ня можна між сабою раўнаць. Ад гэтага, аднак, зусім не змяншаецца значэньне кожнага з досьледаў, між тым рэцэнзент заметкі стараецца якраз да гэтага зьвесці сваё заключэньне.

Каб стварыць адмоўнае ўражаньне аб працы Аддзелу Жывёлагадоўлі, проф. Пелехаў карыстаецца наступнымі прыёмамі: ён ставіць некалькі другарадных пытаньняў, напр.: „Ня сказана нават, як давалася скошаная трава ў стойлах,—ці толькі ўдзень, ці пакідалася і на ноч“ і г. д. і робіць свае заключэньне наступным парадкам: калі ня сказана, значыцца і вывад у працы „траціць усякае значэньне“.

Добра вядома, што пры апісаньні ўсякай працы немагчыма і ня трэба зьяшчаць усе дэталі, асабліва такія, якія досьць элемэтарны і якія для асоб з агранічанай адукацыяй зьяўляюцца лішнімі. Па поваду ў сякай друкаванай работы можна прудумаць і паставіць вельмі многа дробных пытаньняў, на якія адказу ў рабоце ня знойдзеш; гэта, аднак,

не дае яшчэ права заяўляць аб працы, што яна „траціць усякае значэньне“. Калі падходзіць з такім прыёмам крытыкі, дык прышлося-б выкрэсьліць цэлыя томы работ. І якая, нарэшце, гарантыя ў тым, што калі-б у нашай рабоце было паказана, што каровы ўночы не карміліся, проф. Пелехаў не паставіў-бы яшчэ якое-небудзь элемэтарнае пытаньне, напрыклад: ці даіліся каровы розных груп аднолькавую колькасць разоў, ці неаднолькавую і г. д. і зрабіў-бы, бязумоўна, патрэбны яму вывад: калі ня сказана, значыцца і работа „траціць усякае значэньне“.

Само сабой зразумела, што ва ўсякай працы зусім законна дапускаецца пастаўка пытаньняў, аднак, кожнаму ясна, што адна пастаўка пытаньняў яшчэ ня крытыка і не дае права на такія моцныя вывады, якія робіць рэцэнзент, што работа „траціць усякае значэньне“.

Што работа „траціць усякае значэньне“, гэты трэба даказаць па сутнасьці, а гэтага рэцэнзент не зрабіў. Ніводнай цыфры досьледаў летняга кармленьня быдла проф. Пелехаў не разабраў, а дзеля гэтага мы лічым яго крытыку зусім штучнай, якая мае выключна тэндэнцыйны характар.

Пяройдзем к досьледам адкорму сьвіней.

Перад Аддзелам Жывёлагадоўлі стаяла ясная задача параўнаць на досьледзе па адкорму сьвіней аўсяную муку з суборнай (мяшанка з 1/3 аўсянай, 1/3 яшнай і 1/3 жытняй мукі). Гэтыя два гатункі мукі можна было параўнаць дваяка: альбо фунт за фунт, альбо па кельнэраўскіх крухмальных эквівалентах. У практыцы гаспадары часцей прыроўніваюць муку фунт за фунт; гэта і ёсьць зразумела, чым па крухмальных эквівалентах.

Плян нашага досьледу быў зроблены па першаму спосабу, гэта значыць раўнаваўся фунт адной мукі з фунтом другой.

Вось даныя і вынікі досьледу, якія відаць з табл. № 21 і № 22 нашай работы (стр. 161, 165).

З'едзена за 96 дзён досьледу;	Група А	Група Б
Бульбы	1965 кг.	1971 кг.
Аўсянай мукі	601	—
Суборнай мукі	—	604
Прыраслы ў жывой вазе	161,4	180,2

Як відаць, досьлед праведзены вельмі вытрымана і даў зусім ясны і пэўны адказ на пастаўленую задачу. Кождому практыку-гаспадару ён гаворыць, што фунт паказаната складу суборнай мукі дае пры адкорме дарослых сьвіней большы прырост, чым фунт аўсянай мукі.

Проф. Пелехаў, аднак, ня змог зразумець гэтых звычайных і ясных вывадаў, бо, калі-б ён іх зразумеў—ён не напісаў бы, што „справаздача досьледу надрукавана надарэмна“. Не разабраўшыся дасканала ў даных досьледу, проф. Пелехаў зусім няправільна фармулюе задачы досьледу, ён піша: „Гэты асьлед быў пастаўлены на дзвёх аднародных групах сьвіней з мэтай выясьненьня, у якой меры „суборная“ мука, як складзеная з болей